

УДК 351:327.7:341.1

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.21>**В. В. Щурін**

магістр, аспірант

Міжрегіональної академії управління персоналом

СПІВРОБІТНИЦТВО З МИТНИМ СОЮЗОМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВНУТРІШНЄ УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті з'ясовано, що головна мета митної співпраці - вирішення різних економічних, організаційних, юридичних та інших питань, що створюють сприятливі умови для захисту та розвитку економічних інтересів кожної держави, а також захист прав суб'єктів підприємницької діяльності та громадян. Виявлено, що правове регулювання митної справи в Європейському Союзі базується на принципах та нормах міжнародного митного права, які включають усі форми та методи регулювання зовнішньоторговельних відносин між країнами-учасницями митного союзу Європейського Співтовариства. Ці принципи та норми відповідають сучасній загальній системі міжнародних відносин. Необхідні дії, які Україна повинна вжити згідно з рекомендаціями Європейської комісії, наступні: доопрацювання системи інформаційних технологій для надання авторизацій; збільшення використання програми «Авторизований економічний оператор» (АЕО) для успішної оцінки та взаємного визнання з програмою АЕО ЄС; остаточне узгодження митного законодавства України з законодавством ЄС; розвиток та вдосконалення митних інформаційних технологій - пріоритет на найближчі роки; вдосконалення поточних процедур та методів роботи у деяких операційних сферах для поліпшення імплементації та дотримання митного законодавства, адаптованого до вимог ЄС; пояснення та усунення відмінностей за напрямом захисту прав інтелектуальної власності. Для того, щоб вдосконалити транзитний потенціал, необхідно реалізувати такі заходи, як: зменшення навантаження на транспортну інфраструктуру та підвищення продуктивності та конкурентоспроможності транспортного сектору; розділення керівництва інфраструктурою від перевезень (як мінімум, у бухгалтерському обліку); дозвіл залізничним компаніям на міжнародні інфраструктурні проекти з метою надання міжнародних транспортних послуг; створення оптимальної структури транспортної галузі; розвиток взаємодії між різними видами транспорту; фінансування розвитку транспортної інфраструктури; реалізація комплексу заходів щодо підвищення безпеки транспорту; створення ефективних механізмів оплати користування транспортною інфраструктурою, що забезпечують компенсацію всіх витрат суспільства; поліпшення функціонування пасажирського транспорту.

Ключові слова: державне управління, внутрішнє управління, митний союз, євроінтеграція, Європейський Союз, міжнародні стандарти, торгівля.

Постановка проблеми. Міжнародне співробітництво, особливо між країнами, потребує співпраці в організації та здійсненні митної діяльності. Головна мета цієї співпраці - вирішення різних економічних, організаційних, юридичних та інших питань, що створюють сприятливі умови для захисту та розвитку економічних інтересів кожної держави, а також захист

прав суб'єктів підприємницької діяльності та громадян. Забезпечення сприятливих умов для вільного переміщення товарів через кордон є однією з головних заборук успішного включення країни в глобальні та європейські економічні процеси. Тому питання побудови ефективної системи митного контролю стає дуже важливим, щоб запобігти порушенням національного

законодавства та підвищити фінансову стійкість бюджету країни в умовах сучасного розвитку міжнародних економічних відносин.

Зауважимо, що і в решті країн світу, в основному, таким же чином розуміють суть митної справи. Безперервне переміщення людей, вантажів, цінностей через митні кордони країн ставить вимогу не тільки щодо використання національного законодавства, а й міжнародного права, в тому числі міжнародного економічного права, котре здійснює регуляцію певних відносин між країнами. На перспективи інтеграції нашої країни в Євросоюз матиме певний вплив процес наступного зростання Європейського Союзу та його внутрішньої інституціональної реформи. Фахівці вивчають потенціал нових змож співпраці України та Європейського Союзу, зважаючи на розширення ЄС, в тому числі зменшення ступеня тарифного захисту стосовно українського експорту. В той же час розширення ЄС може мати негативний вплив на наступні галузі співробітництва України з теперішніми державами-кандидатами: торговельно-економічну, військово-технічну, транспортну, міграційну, гуманітарну, що має зв'язок зі змінами діючого в державах-кандидатах регуляторного режиму в їхніх відносинах з Україною відповідно до норм, правил та процедур Європейського Союзу. Правове регулювання митної справи в Європейському Союзі базується на принципах та нормах міжнародного митного права, які включають усі форми та методи регулювання зовнішньоторговельних відносин між країнами-учасниками митного союзу Європейського Співтовариства. Ці принципи та норми відповідають сучасній загальній системі міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню даної проблематики свою увагу присвятили свою увагу такі науковці як: І. Биков, М. Дорош, І. Івашків, О. Пунда, І. Слфіщенко, С. Филь та ін. Однак трансформація сучасного міжнародного безпекового середовища підвищує актуальність подальших досліджень у даній сфері.

Метою статті є дослідження перспектив співробітництва з митним союзом та

його впливу на внутрішнє управління України у контексті дотримання вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Україна прагне узгоджувати своє національне митне законодавство з міжнародними стандартами шляхом активних та цілеспрямованих дій, таких як вступ до міжнародних конвенцій щодо регулювання митної діяльності, укладання міжнародних правових договорів, обмін інформацією та спільні заходи з іншими державами. З метою відповідності до вимог міжнародного співтовариства, Україна здійснює реформування своєї митної системи та впровадження новітніх методів правової діяльності. Враховуючи широкий спектр участі України в міжнародних договорах та угодах, нормативне забезпечення митних відносин стає ще більш актуальною та вимагає уваги від законодавчих та виконавчих органів влади.

Відповідно до Митного кодексу України, «митна справа здійснюється з дотриманням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальноновизнаних у світі норм і стандартів» [4].

Наразі Україна має змогу ефективно інтегруватися в різного роду європейські структури, що мають зв'язок із наступними галузями: культурою, спортом, наукою, освітою, технологією. Проте, незважаючи на галузь, в котрій реалізується співробітництво України та Європейського Союзу, повинні бути окреслені основні пріоритети та принципи зазначеної співпраці.

Погоджуємося з науковцями у тому, що «найбільш розвиненим і перспективним напрямом співпраці України з ЄС є торгівля. Україна має сьогодні позитивну динаміку двосторонньої торгівлі з Європейським Союзом. Поступово динаміка цього співробітництва набирає обертів, тому передбачається, що незабаром ЄС разом з новими членами Євросоюзу стануть найбільшими торговельними партнерами нашої держави. Співпраці за цим напрямом сприяє і те, що Україна стала повноправним членом Світової організації торгівлі, міжнародної організації, метою

якої є розроблення системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням» [2]. Основні цілі Організації – гарантування тривалої й сталої діяльності системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, послідовна ліквідація митних та торговельних обмежень, створення відповідних умов для того, щоб торговельні процеси були прозорими. Організація визначає міжнародні правила, котрих держави-члени мають дотримуватись в ході реалізації торговельних відносин, та, крім того, гарантує передумови для організації багатосторонніх переговорів, орієнтованих на глобальну лібералізацію торгівлі. З метою втілення стратегії євроінтеграції Україна повинна гарантувати значну динаміку економічного розвитку. Лише в такому разі її економіка здатна рухатися в напрямі гармонізації національних економічних показників з певними показниками держав ЄС. Після вступу України до СОТ перед нею відкрилися можливості для зростання вітчизняної економіки. Здійснений 2014 року аналіз результатів перших 6 років членства України в СОТ засвідчив значущість зазначеного інституту інтеграції української економіки в світові торговельно-економічні відносини.

Сьогодні Єврокомісія високо оцінила підсумки наближення України до митного союзу. Україні вдалося добитися істотного прогресу стосовно реалізації євроінтеграційних зобов'язань в галузі митної справи, що підтверджує висока оцінка Єврокомісії [9]. Це є результатом згуртованої багатоступеневої діяльної Міністерства фінансів України, Державної митної служби в співпраці з міжнародними партнерами щодо погодження українського митного законодавства із законодавством Європейського Союзу, приєднання до спільної транзитної системи, а також NCTS.

Транзитний потенціал України досить довго розглядався в догматичному контексті як значний, спроможний забезпечувати істотні масштаби, проте ця перевага України перед іншими гравцями у міжнародній системі з кожним роком нівелюється. Втілення транзитного потенціалу продовжує залишатися на вкрай низькому рівні, одночасно його потенційні змоги

також скорочуються, що, у випадку зневаження на проблему, може зумовити колапс у національній економіці.

Під транзитним потенціалом транспортної системи мають на увазі її спроможність гарантувати значний ступінь пропускної здатності транзитних потоків вантажів у міжнародному сполученні. Виокремимо головні чинники, які мають вплив на рівень завантаження транспортної системи:

- загальні тенденції становлення міжнародних економічних систем;
- позиція і значення країни в міжнародному економічному середовищі, єдиній мережі транспортних комунікацій;
- територіальна й видова структура перевезень;
- адекватність пропускної можливості транспортно-технологічної інфраструктури потужності транзитних вантажоперевезень.

Гарантування поточних і перспективних витрат утримання й покращення транзитного потенціалу можна добитися за допомогою кількох можливих джерел:

- державного фінансування. В цьому разі йдеться про надання фінансів з держбюджету, що в кінці-кінців може негативним чином віддзеркалитися на перспективах економіки загалом, тому що обсяг потрібних вкладень цієї частини вважається істотним. Якість державного втручання – вагомий чинник зростання транзитного потенціалу, а його потреба спричинена: 1) надміру великою капіталоємністю сфери та довготерміновими особливостями інвестицій; 2) монополістичними особливостями складових транспортної системи; 3) потребою відповідного функціонально-правового порядку діяльності; 4) вимогами підтримки значного ступеня функціональності транспорту з метою нормального функціонування виробничої системи, обміну та життєдіяльності соціуму; 5) посиленням екологічних проблем, які мають зв'язок зі збільшенням кількості та темпів транспортних перевезень; 6) особливою важливістю з метою гарантування національної безпеки.

- фінансів інвесторів. Ці інвестори можуть бути як внутрішні, так і зовнішні. Під час реалізації системи платних доріг і ренти залізничних перевезень

внутрішніми інвесторами можуть стати будь-які юридичні й фізичні особи, які використовують шляхи.

Наступні завдання України – це «повне виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС у митній сфері, підготовка нового Митного кодексу України, що повністю відповідатиме Митному кодексу ЄС, впровадження IT рішень на основі MASP-C, удосконалення адміністрування митних платежів, підвищення ефективності протидії митним правопорушенням, криміналізація контрабанди товарів, вибудова сучасної митної системи, яка спроможна реагувати на виклики сьогодення» [7].

Єврокомісія високо оцінила готовність України стосовно реалізації розділу 29: Митний союз – 4-й рівень підготовки з 5-ти (зараз до п'ятого рівня належить єдиний захід щодо надання цифрових сервісів для громадян).

Зростання євроінтеграційної діяльності дало змогу ввести «митний безвіз», модернізувати законодавче регулювання, ухвалити значущі рішення Уряду з метою наступної синхронізації функціонування української та європейської митниці. Введення митних норм та досвіду, що погоджені зі стандартами Європейського Союзу, – стратегічний вектор діяльності української митниці, завдяки якому гарантуватиметься змога здійснення обов'язків членства в Європейському Союзі. Досягнення у митній сфері в частині євроінтеграції:

1. «Система митних спрощень та програма АЕО:

- реалізовано електронну подачу заяви на отримання АЕО;

- заплановано електронну подачу анкети самооцінки та проведення оцінки відповідності з використанням IT-інструментів;

2. Система спільного транзиту:

- забезпечено розгортання національного вузла міжнародної захищеної мережі (CCN/CSI);

- забезпечено міжнародне застосування NCTS – Фаза 4 та технічну підтримку роботи програмного забезпечення системи NCTS – Фаза 4;

- інтегровано існуючі системи з програмним забезпеченням NCTS;

- підписано договір на розробку програмного забезпечення NCTS – Фаза 5;

- встановлено програмне забезпечення NCTS – Фаза 5 на серверах Державної митної служби України та готове до початку проведення тестування;

- забезпечено адміністрування, функціонування та розвиток Help-desk Держмитслужби;

3. Інформаційний обмін та розвиток IT-комплексу:

- триває процедура підписання Протоколу щодо організації обміну інформацією зі Словацькою Республікою;

- ініційовано діалог з Європейською комісією щодо уніфікованого підходу для обміну інформацією між Україною та країнами-членами ЄС;

- ведеться діалог з питань обміну попередньою митною інформацією з митними адміністраціями Польщі та Румунії;

- розроблено модуль «Реєстр податкових повідомлень-рішень» Єдиної автоматизованої інформаційної системи;

- впроваджено Модуль супроводження автоматичного випуску митних декларацій;

- реалізовано механізм повернення коштів з бюджету через електронні заяви;

- здійснено доопрацювання функціоналу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» для контролюючих органів» [7].

В розрізі євроінтеграційних процесів у Висновку Єврокомісії наголошено на таких головних досягненнях України в митній галузі:

- набула членства в Конвенції про процедуру спільного транзиту й Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами 1 жовтня 2022 року;

- підключення до загальної митної інформаційної системи Європейського Союзу (CCN), а також застосування Нової Комп'ютеризованої Транзитної Системи (NCTS);

- реалізація приблизно 80% своїх митних зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, зокрема в головних секторах транзиту, системи спрощень, забезпечення й прав інтелектуальної власності;

- функціонує національна програма АЕО;

– Україна являється договірною стороною Конвенції Пан-Євро-Мед про правила походження товарів;

– погоджено з правилами Європейського Союзу законодавство про контроль за культурними цінностями.

У митній сфері в межах розгляду заявки на членство в ЄС:

1. «Приєднання до транзитної системи ЄС:

– Україна приєдналася до Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами 1 жовтня 2022 року;

– Україна підключена до загальної митної інформаційної системи ЄС (CCN) та використовує Нову Комп'ютеризовану Транзитну Систему (NCTS);

2. Законодавство:

– 1. Україна виконала близько 80% своїх митних зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС, у тому числі у ключових сферах транзиту, системи спрощень, гарантування та рав інтелектуальної власності;

– Україна є договірною стороною Конвенції Пан-Євро-Мед про правила походження товарів;

– Законодавство про контроль за культурними цінностями проведено у відповідність до правил ЄС» [7].

Необхідні дії, які Україна повинна вжити згідно з рекомендаціями Європейської комісії, наступні:

– доопрацювання системи інформаційних технологій для надання авторизацій;

– збільшення використання програми «Авторизований економічний оператор» (АЕО) для успішної оцінки та взаємного визнання з програмою АЕО ЄС;

– остаточне узгодження митного законодавства України з законодавством ЄС (необхідно привести близько 20% правової бази в митній сфері до відповідності правилам ЄС та узгодити Митний кодекс України з Митним кодексом ЄС);

– розвиток та вдосконалення митних інформаційних технологій – пріоритет на найближчі роки;

– вдосконалення поточних процедур та методів роботи у деяких операційних сферах для поліпшення імплементації та дотримання митного законодавства, адаптованого до вимог ЄС;

– пояснення та усунення відмінностей за напрямом захисту прав інтелектуальної власності.

Для того, щоб вдосконалити транзитний потенціал, необхідно реалізувати такі заходи, як:

– зменшення навантаження на транспортну інфраструктуру та підвищення продуктивності та конкурентоспроможності транспортного сектору;

– розділення керівництва інфраструктурою від перевезень (як мінімум, у бухгалтерському обліку);

– дозвіл залізничним компаніям на міжнародні інфраструктурні проекти з метою надання міжнародних транспортних послуг;

– створення оптимальної структури транспортної галузі;

– розвиток взаємодії між різними видами транспорту;

– фінансування розвитку транспортної інфраструктури;

– реалізація комплексу заходів щодо підвищення безпеки транспорту;

– створення ефективних механізмів оплати користування транспортною інфраструктурою, що забезпечують компенсацію всіх витрат суспільства;

– поліпшення функціонування пасажирського транспорту.

У даному контексті від перспективи фінансування технологічного переоснащення транспорту та реалізації транзитного потенціалу України залежить митний союз. У зв'язку з цим, країни-члени мають важливу роль в транзиті вантажів через Україну на сучасному етапі, що робить цей союз потенційно вигідним для України.

Висновки і пропозиції. Намагання нашої країни інтегруватися в європейське товариство є додатковим значним поштовхом до соціально-економічних трансформацій, в здійсненні котрих значну роль відіграє митна служба України й реалізована нею міжнародна співпраця в сфері митної справи. Європейський вибір України, окреслений на початковому етапі утворення базису її зовнішньої політики, став природним результатом здобуття країною державної незалежності. Він виражає життєво важливі інтереси України, набув цілком закінченої форми з усієї

попередньої історії української нації, її ментальності й глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному бажанні громадян України вважати свою державу невідомою частиною єдиної Європи.

Історія української держави підштовхує до формування міжнародної системи безпеки, що ґрунтується на співробітництві, відповідальності, повазі до суверенітету та прав людини. Наразі Україна – це нова передова лінія Європи. Післявоєнний урок європейської інтеграції буде тривати до того часу, поки Україні не вдасться інтегруватися в європейську спільноту.

Наступний розвиток митної служби України на тлі трансформацій, які здійснюються в світовому просторі, відбуватиметься на базі істотного зростання масштабів переміщуваних через кордон товарів в результаті глобалізації торгівлі, поширеного введення комп'ютерних інформаційних технологій, разом зі збільшенням ваги митниці як засобу, який займається регуляцією торговельно-економічних відносин, та вимагає новітніх підходів до реалізації митної справи. Діяльність митних органів ґрунтується на підтримці зростання міжнародної торгівлі, формуванні відповідних передумов для зовнішньоекономічної практики. Взаємодії між митними службами властива доволі довга історія, з часу набуття незалежності в нашій країні активно реалізуються процедури підписання певних угод, велика кількість із котрих вимагають наразі модернізації та перегляду положень.

Список використаної літератури:

1. Биков І. О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів Європейського Союзу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 4. С. 53–59.
2. Дорош М. М. Розвиток співпраці митних органів України з митними органами держав-учасниць Європейського Союзу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2015. № 813. С. 23–27.
3. Івашків І. Тенденції експорту вітчизняної продукції в країни Європейського Союзу та Митного Союзу: нові можливості для економіки України. *Схід*. 2015. № 5. С. 31–37.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
5. Пунда О. О., Арзянцева Д.А. Розвиток системи митних експертиз в Україні в контексті дотримання вимог Європейського Союзу. *Університетські наукові записки*. 2019. № 4. С. 106–117.
6. Софіщенко І. Я., Руба М.О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія : Економічні науки. 2016. № 1. С. 165–171.
7. Україна отримала високу оцінку Єврокомісії щодо виконання вимог ЄС у митній сфері. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_visoku_otsinku_ievrokomisii_shchodo_vikonannia_vimog_ies_u_mitnii_sferi-3827
8. Филь С. П. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України в аспекті гармонізації митного законодавства до норм Європейського Союзу. *Наука і правоохорона*. 2016. № 3. С. 292–298.
9. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. Brussels, 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf

Shchurin V. Cooperation with the customs union and its influence on the internal administration of Ukraine in the context of compliance with the requirements of the European Union

The article found that the main purpose of customs cooperation is to resolve various economic, organizational, legal and other issues that create favorable conditions for the protection and development of the economic interests of each state, as well as the protection of the rights of business entities and citizens. It was revealed that the legal regulation of customs affairs in the European Union is based on the principles and norms of international customs law, which include all forms and methods of regulating foreign trade relations between member countries of the customs union of the European Community. These

principles and norms correspond to the modern general system of international relations. The necessary actions that Ukraine should take according to the recommendations of the European Commission are as follows: finalizing the information technology system for granting authorizations; increasing the use of the "Authorized Economic Operator" (AEO) program for successful assessment and mutual recognition with the EU AEO program; final harmonization of customs legislation of Ukraine with EU legislation; development and improvement of customs information technologies – a priority for the coming years; improvement of current procedures and work methods in some operational areas to improve implementation and compliance with customs legislation adapted to EU requirements; explanation and elimination of differences in the direction of protection of intellectual property rights. In order to improve the transit potential, it is necessary to implement such measures as: reducing the load on the transport infrastructure and increasing the productivity and competitiveness of the transport sector; separation of infrastructure management from transportation (at least in accounting); permission to railway companies for international infrastructure projects for the purpose of providing international transport services; creation of an optimal structure of the transport industry; development of interaction between different types of transport; financing the development of transport infrastructure; implementation of a set of measures to improve transport safety; creation of effective payment mechanisms for the use of transport infrastructure, ensuring compensation for all costs of society; improving the functioning of passenger transport.

Key words: *public administration, internal administration, customs union, European integration, European Union, international standards, trade.*